

MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova, Alegeri parlamentare anticipate, 11 iulie 2021

DECLARAȚIA PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

CONCLUZII PRELIMINARE

Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie au fost bine administrate, libertățile fundamentale și de concurență au fost în mare măsură respectate. În timp ce organele electorale inferioare s-au bucurat de încredere, hotărârile cheie ale Comisiei Electorale Centrale au ridicat întrebări despre imparțialitatea instituției. Candidații au avut oportunități suficiente pentru activități de campanie, iar alegătorilor li s-a oferit o gamă largă de alternative. Lipsa unei supravegheri eficiente a finanțării campaniei a lăsat neabordate potențialele încălcări. Numeroase dezbateri televizate au oferit alegătorilor posibilitatea să fie informați cu privire la politicile concurenților, dar majoritatea știrilor monitorizate au dat dovadă de părtinire. Cadrul legal nu reglementează în mod adecvat soluționarea disputelor electorale, iar gestionarea contestațiilor electorale a evidențiat în continuare importanța consolidării independenței judiciare. Ziua alegerilor a fost calmă, transparentă și procesul a fost evaluat în general pozitiv, în ciuda cazurilor izolate de supraaglomerare și nerespectare a procedurilor.

Cadrul legal este, în general, propice desfășurării alegerilor democratice. Cei 101 membri ai parlamentului au fost aleși în cadrul unui sistem de reprezentare proporțională, ce a fost reintrodus cu mai mult de un an înainte de aplicarea sa și în urma unui proces de consultare incluziv, în conformitate cu bunele practici internaționale. Unele aspecte cheie ale cadrului electoral au fost, de asemenea, revizuite, inclusiv reducerea pragurilor pentru partide și blocuri și consolidarea cotei de gen pentru listele de candidați prin introducerea unei cerințe de plasare, în conformitate cu recomandările anterioare ale ODIHR și ale Comisiei de la Veneția. În timp ce unele recomandări anterioare ale ODIHR și ale Comisiei de la Veneția au fost considerate în modificările recente, sunt necesare îmbunătățiri suplimentare, în special în cadrul legal privind procesul de reclamații și contestații precum și supravegherea finanțării campaniei.

Pregătirile tehnice pentru aceste alegeri anticipate au fost gestionate eficient, cu respectarea termenilor legali. În ciuda îngrijorării că bugetul solicitat de Comisia Electorală Centrală (CEC) pentru aceste alegeri a fost acordat doar parțial de către Guvern, acest lucru nu pare să afecteze funcționarea generală a administrării electorale. În ceea ce ține de capacitățile ei tehnice, administrația electorală s-a bucurat de încredere din partea părților interesate în alegeri. Deciziile privind numărul secțiilor de votare ce urmau a fi create în străinătate și cele pentru alegătorii din localitățile de pe malul stâng al râului Nistru (Transnistria), precum și problema transportării alegătorilor au ridicat întrebări cu privire la imparțialitatea CEC. În luarea deciziilor cu privire la aceste chestiuni, membrii CEC păreau a fi părtinitori, diminuând neutralitatea și colegialitatea comisiei. Înregistrarea inclusivă a observatorilor naționali și internaționali de către CEC a sporit transparența procesului electoral.

Registrul centralizat al alegătorilor este întreținut și actualizat de CEC, pe baza datelor extrase din Registrul de stat al populației. Cetățenii cu vârsta de peste 18 ani sunt eligibili pentru vot. Privarea dreptului de vot printr-o hotărâre judecătorească pentru persoanele cu dizabilități mintale nu este consecventă cu standardele internaționale. Cadrul legal asigură transparența și accesibilitatea listelor electorale, iar alegătorii au avut suficiente ocazii să solicite corectarea detaliilor lor și să depună reclamații cu privire la inexactitățile din liste. În timp ce majoritatea interlocutorilor au fost mulțumiți de

transparența și exactitatea registrului alegătorilor, problema persoanelor decedate de pe listele electorale încă persistă.

Cetățenii pot fi candidați pe listele de partid / bloc, precum și candidați independenți. Într-un proces inclusiv, CEC a înregistrat listele de candidați din partea a 20 de partide, două blocuri și un candidat independent. S-au format șapte partide noi de la alegerile din 2019, dintre care cinci au participat în alegeri pentru prima dată. Toate listele înregistrate au respectat cota legală de gen de 40% pentru fiecare sex și cerințele de plasare. Aproximativ 47% dintre cei 1.791 de candidați înregistrați sunt femei. Opt partide au nominalizat mai multe femei decât bărbați însă doar patru liste de partide erau conduse de femei. Candidați reprezentanți ai minorităților naționale au fost incluși în listele electorale ale unor partide și blocuri și au condus cel puțin două liste de partid. Multitudinea concurenților a oferit alegătorilor o gamă largă de alternative politice.

Concurenții au reușit să facă campanie în mod eficient, iar libertățile fundamentale au fost în mare măsură respectate. Într-un mediu profund polarizat, principalele teme ale campaniei au inclus economia și dezvoltarea regională, combaterea corupției, situația socială și bunăstarea, cât și reforma justiției. Controversele asupra hotărârilor CEC privind numărul și locația secțiilor de votare în străinătate și privind alegătorii din Transnistria au devenit parte a discursului de campanie. Problemele relevante pentru minoritățile naționale, cum ar fi politica lingvistică, nu au fost prioritare pe agenda partidelor mai mari. Preocupările privind cumpărarea voturilor și utilizarea stimulentei economice de către unele partide pentru a crea loialitate politică au afectat încrederea publicului în integritatea alegerilor. Deși nu a participat la activitatea de campanie electorală, cum este definită în lege, Președintele Maia Sandu a fost destul de vizibilă.

Reglementările privind finanțarea campaniei prevăd transparența contribuțiilor și cheltuielilor campaniei, dar aplicarea lor vagă și investigarea necorespunzătoare a potențialelor încălcări au subminat obiectivele cadrului de reglementare. CEC este responsabil pentru supravegherea finanțării campaniei, dar în practică această activitate este limitată. Limitele de donații pentru campanie și interdicțiile pentru anumite surse de finanțare contribuie la condiții de concurență mai echitabile; cu toate acestea, au fost exprimate îngrijorări persistente cu privire la donațiile terțe interzise și la finanțarea externă, inclusiv de către CEC. În timp ce cadrul legal a fost consolidat în ultimii ani, este nevoie de mai mult pentru a spori supravegherea finanțării campaniei și a asigura o mai mare transparență și responsabilitate.

Un număr mare de radiodifuzori și de mass-media online operează pe o piață limitată de publicitate. Afilierea politică a principalelor mass-media reduce pluralismul politic, influențează agenda discursului public și slăbește rolul de supraveghere a acestora. Numeroase dezbateri organizate de radiodifuzorii naționali au oferit tuturor partidelor posibilitatea de a prezenta politici și au oferit alegătorilor informații despre concurenți. Cu toate acestea, Consiliul Audiovizualului nu a pus în aplicare în mod adecvat dispozițiile privind mediatizarea imparțială în timpul campaniei. Monitorizarea din partea MOA ODIHR a arătat că două dintre posturile TV monitorizate, inclusiv radiodifuzorul public național, au furnizat în programele de știri o mediatizare destul de echilibrată a campaniei, în timp ce alți trei au afișat părtinire în favoarea sau împotriva anumitor concurenți.

Înainte de ziua alegerilor, CEC a primit aproximativ 20 de reclamații; au fost depuse 22 de contestații la instanțe de judecată împotriva a 13 hotărâri ale CEC. Termenele accelerate pentru soluționarea reclamațiilor și contestațiilor sunt în conformitate cu bunele practici internaționale, iar soluționarea litigiilor electorale de către Curtea de Apel Chișinău a fost transparentă. Cu toate acestea, o abordare excesiv de formalistă a dus la refuzarea admisibilității în multe cazuri. Modificările aduse în cadrul unor funcții cheie din sistemul judecătoresc, în perioada electorală au subminat în continuare garanția constituțională a independenței judiciare. Modul în care uneori CEC și instanțele au aplicat și interpretat legile a condus la hotărâri nejustificate și conflictuale, ridicând întrebări referitor la neutralitatea politică a instanțelor și subminând soluționarea efectivă a litigiilor electorale, contrar angajamentelor OSCE și altor standarde internaționale.

Ziua alegerilor a fost calmă, ordonată și gestionată într-un mod transparent. Deschiderea și procesul de votare în secțiile de votare monitorizate au fost evaluate în general pozitiv și procedurile au fost în mare parte respectate. În unele cazuri, secretul votului a fost compromis din cauza supraaglomerării și a dispoziției neadecvate al spațiului secțiilor de votare. Din păcate, doar o treime din secțiile de votare vizitate au fost accesibile pentru participarea independentă a persoanelor cu dizabilități. Câteva cazuri de transportare a alegătorilor la secțiile de votare au fost observate de către observatorii Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor (MIOA), iar câțiva alegători au fost văzuți făcând fotografii ale buletinelor de vot marcate, ceea ce ar putea indica asupra tentativelor de influență necuvenite asupra alegătorilor. CEC a raportat informații privind prezența la vot în timp real și a început să publice rezultate preliminare la o oră după închiderea secțiilor, ceea ce a sporit transparența. Participarea preliminară raportată a fost de 48,4%. În timp ce conduita generală la numărare a fost evaluată pozitiv de MIOA, în unele cazuri funcționarii electorali au omis pași procedurali importanți. Procesul de totalizare a fost evaluat ca fiind unul ordonat, în ciuda utilizării unor spații nepotrivite pentru acest proces, ce au reprezentat o provocare pentru munca comisiilor electorale și pentru observare.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Contextul

După alegerile parlamentare din februarie 2019, parlamentul a fost compus din Partidul Socialiștilor din Moldova (PSRM), blocul ACUM („Acum”) (format în urma alianței Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) și a Partidului Platforma Demnitate și Adevăr (PPDA)), Partidul Democrat din Moldova (PDM) și Partidul Șor.¹ Noul parlament a avut dificultăți în stabilirea majorității necesare pentru a asigura votul de încredere într-un guvern nou.

Dna Maia Sandu a fost aleasă Președinte în turul doi al alegerilor în noiembrie 2020, învingându-l pe Președintele în exercițiu, Igor Dodon. Înainte și după alegerea sa, dna Sandu a declarat în repetate rânduri că va insista asupra organizării alegerilor parlamentare anticipate cât mai curând posibil. Premierul Chicu a demisionat în decembrie 2020.²

Potrivit Constituției, președintele numește un prim-ministru după consultări cu fracțiunile parlamentare. Președintele poate dizolva parlamentul dacă acesta respinge aprobarea unui nou guvern de cel puțin două ori. Într-un proces controversat și care a implicat multiple acțiuni în justiție la Curtea Constituțională, cei doi candidați nominalizați de Președintele Maia Sandu la funcția de prim-ministru nu au fost aprobați de majoritatea parlamentară.³

La 31 martie 2021 parlamentul a declarat stare de urgență invocând situația pandemică. De asemenea, a votat anularea numirii de către parlament în august 2019 a judecătorului și actualului Președinte al Curții Constituționale și a desemnat un înlocuitor, ambele voturi au fost ulterior considerate neconstituționale. La 15 aprilie, Curtea Constituțională a decis că președintele avea dreptul să dizolve parlamentul. La 28 aprilie, Curtea Constituțională a anulat starea de urgență, care împiedica dizolvarea parlamentului. Președintele Maia Sandu a dizolvat apoi parlamentul și a stabilit alegerile anticipate pentru 11 iulie.

---

¹ PSRM a câștigat 35 de mandate; PDM (30); ACUM (26; 15 la PAS și 11 la PPDA), Partidul Șor (7) și 3 independenți. Până la dizolvarea parlamentului, 18 deputați au părăsit fracțiunea parlamentară PDM, șapte deputați înființând un nou partid „Pro-Moldova”, șapte formând o fracțiune parlamentară „Pentru Moldova”, doi aderând la fracțiunea Șor și doi rămânând neafiliați.

² Actualul guvern interimar este condus de Aureliu Ciocoi, Ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene.

³ Președintele s-a consultat cu partidele parlamentare și a desemnat doi candidați care nu au primit sprijinul majorității parlamentare.

Sistemul electoral și cadrul legal

Cadrul legal este, în general, propice desfășurării alegerilor democratice. Acesta cuprinde Constituția din 1994, Codul Electoral din 1997 (cele mai recente amendamente fiind operate în iulie 2020) și alte acte legislative relevante, completate de reglementările și hotărârile CEC.⁴ În august 2019, sistemul electoral parlamentar a fost schimbat dintr-un sistem mixt care fusese introdus pentru alegerile parlamentare din 2019 înapoi la un sistem proporțional deplin. Revenirea la un sistem proporțional deplin a răspuns preocupărilor ridicate anterior de ODIHR și de Comisia de la Veneția cu privire la utilizarea unui sistem mixt în contextul Republicii Moldova.⁵ Sistemul a fost schimbat cu mai mult de un an înainte de a fi aplicat în urma unui proces de consultare incluziv, în conformitate cu bunele practici internaționale.⁶ În același timp, schimbările frecvente ale elementelor cheie ale sistemului electoral subminează stabilitatea cadrului legal și a procesului electoral, aceasta fiind o trăsătură de bază a sistemelor democratice.⁷

Cei 101 membri ai parlamentului (deputați) sunt aleși pentru mandate de patru ani prin reprezentare proporțională din liste închise de candidați sau ca independenți. În același timp cu revenirea la sistemul electoral proporțional, aspecte cheie ale sistemului de asemenea au fost revizuite, inclusiv reducerea pragurilor pentru partide și blocuri la 5% și respectiv 7% din voturile valabile exprimate, în conformitate cu o recomandare anterioară a ODIHR.⁸ Pragul pentru candidații independenți este de 2% din voturile valabile exprimate. Cota generală de gen de 40% pentru listele de candidați, aplicată pentru prima dată la alegerile parlamentare din 2019, a fost consolidată prin introducerea unei cerințe de plasare conform căreia cel puțin 4 din 10 candidați de pe liste trebuie să fie de același sex, abordând și o recomandare anterioară a ODIHR. A fost reintrodusă și o cerință minimă de participare la alegeri de o treime din alegătorii înregistrați.⁹

Alte amendamente semnificative de la ultimele alegeri parlamentare, adoptate în principal în august 2019, includ abrogarea interdicției donațiilor din veniturile străine ale cetățenilor moldoveni, reducerea limitelor donațiilor pentru persoanele fizice și juridice, stabilirea unei limite pentru fondul de campanie (a se vedea *Secțiunea de finanțare a campaniei*) și a fost reintrodusă o perioadă de liniște. Unele dintre aceste modificări au abordat recomandările anterioare ale ODIHR și ale Comisiei de la Veneția. Cu toate acestea, rămân în vigoare alte recomandări pentru îmbunătățirea cadrului legal, inclusiv privind prevenirea utilizării necorespunzătoare a resurselor administrative, supravegherea finanțării campaniilor

⁴ Alte legi aplicabile includ Legea din 2007 privind partidele politice, Legea din 2008 privind întrunirile, Codul audiovizualului din 2018, Codul Penal din 2002, Codul contravențional din 2008 și Codul administrativ din 2018. Aproximativ 30 de reglementări CEC acoperă o gamă largă de probleme aflate sub jurisdicția CEC.

⁵ Schimbarea către un sistem proporțional deplin a răspuns preocupării stipulată *printre altele* în [Avizul comun 2017](#) al Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei („Comisia de la Veneția”) și ODIHR menționând că, în contextul Moldovei un sistem mixt oferea un risc mai mare „întrucât părțile interesate în alegeri din circumscripțiile uninominale ar putea fi vulnerabile la influența și manipulările nejustificate din partea oamenilor de afaceri locali ce dispun de resurse suficiente.”

⁶ În octombrie 2019, trei deputați au solicitat Curții Constituționale să explice ce sistem electoral se va aplica următoarelor alegeri dacă acestea ar fi anticipate. Referindu-se la [Codul bunelor practici în materie electorală](#), la 7 mai 2020, Curtea a considerat că, pentru a asigura stabilitatea legii electorale, „dacă vor avea loc alegeri anticipate după modificările sistemului electoral, acest sistem ar trebui implementat cel puțin la un an după adoptarea schimbărilor.”

⁷ A se vedea, de exemplu, [Avizul Comisiei de la Veneția cu privire la legea electorală din Cantonul Ticino](#): „Stabilitatea dreptului electoral nu este cerută de dreptul constituțional sau internațional. Cu toate acestea, în democrațiile consacrate, schimbările majore în acest sens sunt puține, în evitarea oricărui risc de manipulare a sistemului în scopuri electorale și exprimând maturitatea democrației”. A se vedea, de asemenea, [Avizul comun din 2021](#) al ODIHR și al Comisiei de la Veneția privind modificările revizuite la Codul Electoral al Georgiei.

⁸ Pentru alegerile parlamentare din 2019, pragurile au fost de 6% și respectiv 8%. Amendamentele au reintrodus, de asemenea formula *D'Hondt* pentru alocarea mandatelor parlamentare, folosită anterior până în 2010.

⁹ Cerința de prezență la vot nu se aplică alegerilor repetate.

și procesul de reclamații și contestații.¹⁰ Alte proiecte de amendamente sunt pendente în parlament din iunie 2020.¹¹

Administrarea alegerilor

Alegerile au fost administrate de CEC, 37 de consilii electorale de circumscripție de nivel doi (CEdC) și 2.150 de birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV), inclusiv 150 de BESV în străinătate.¹² CEC este un organ permanent ce are nouă membri, unul nominalizat de președinte și restul de fracțiunile parlamentare. CEdC și BESV sunt organe temporare constituite pentru fiecare scrutin.¹³ Femeile sunt reprezentate în administrația electorală, cu excepția CEC, care este compus în întregime din bărbați. Din 37 de CEdC-uri, 19 au fost prezidate de femei și femeile au constituit majoritatea membrilor BESV.

Pregătirile tehnice pentru aceste alegeri au fost gestionate eficient, respectându-se termenii legali. CEdC și BESV au fost formate la timp și au fost asigurate cu resurse suficiente și sprijin logistic din partea autorităților. La 3 iunie, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică a adoptat măsuri de prevenire COVID-19 pentru perioada electorală, iar CEC a distribuit echipamentele și materialele necesare BESV-urilor. În timp ce bugetul solicitat de CEC pentru aceste alegeri a fost acordat doar parțial de către Guvern înainte de alegeri, acest lucru nu pare să afecteze funcționarea generală a administrației electorale.¹⁴

Ședințele CEC au fost deschise observatorilor și mass-media și au fost transmise online, și ulterior au fost încărcate pe canalul său de YouTube.¹⁵ Ședințele au fost anunțate în prealabil și majoritatea proceselor-verbale și hotărârilor au fost publicate în timp util pe site-ul CEC, sporind transparența. CEdC-urile au fost în general competente și bine pregătite. Cu toate acestea, ședințele CEdC observate de MOA ODIHR au fost uneori formaliste și nu au fost anunțate în prealabil. CEdC-urile nu sunt obligate de lege să își publice hotărârile, limitând transparența, însă observatorii pot solicita copii ale hotărârilor, iar unele hotărâri au fost afișate la sediile CEdC. BESV-urile au fost constituite în timp util, cu toate acestea, observatorii ODIHR au observat că sediile BESV erau adesea închise și membrii nu erau întotdeauna prezenți în timpul orelor de birou, limitând accesul alegătorilor.¹⁶

În general, părțile interesate în alegeri și-au exprimat încrederea în capacitățile tehnice și eficiența administrării alegerilor. În același timp, imparțialitatea CEC a fost subminată de hotărârile adoptate cu privire la înființarea secțiilor de votare în străinătate și cele pentru alegătorii care locuiesc pe malul stâng

¹⁰ A se vedea [rapoartele electorale anterioare ale ODIHR privind Moldova](#).

¹¹ Proiectul a fost evaluat în 2020 de [Avizul comun de urgență](#) al Comisiei de la Veneția și ODIHR, care a menționat unele îmbunătățiri pentru prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative și consolidarea procesului de soluționare a litigiilor electorale. Cu toate acestea, a exprimat îngrijorări cu privire la dispozițiile ce vizează restricționarea campaniilor și interzicerea „discursurilor de ură”. A se vedea, de asemenea, avizul comun ODIHR și Comisiei de la Veneția din 2017 privind cadrul legal ce reglementează finanțarea partidelor politice și campaniile electorale.

¹² În total, CEC a înființat 38 de circumscripții electorale, inclusiv una cu un CEdC la Chișinău pentru votarea în străinătate. Ca și anterior, votarea nu a avut loc în localitățile ce nu se află sub controlul autorităților constituționale ale Republicii Moldova. Pentru a administra scrutinul pentru alegătorii înregistrați din aceste localități, CEC a înființat 41 de secții de votare și un CEdC dedicat situat la Chișinău.

¹³ CEdC-urile sunt formate din 7-11 membri. Consiliile și instanțele locale desemnează câte doi membri CEdC. CEdC stabilesc BESV-urile ce sunt formate din 5-11 membri, inclusiv 3 nominalizați de consiliile locale. Fiecare partid parlamentar are dreptul de a desemna un membru pentru fiecare CEdC și BESV.

¹⁴ La 30 aprilie, CEC a estimat bugetul pentru alegeri anticipate în valoare de 125 milioane lei (1 EURO este aproximativ 21,5 lei moldovenești, MDL). La 12 mai, ministerul finanțelor a alocat 70 de milioane de lei, restul bugetului a rămas să fie supus unei examinări ulterioare. La 7 iulie, aprobarea a 22,4 milioane lei suplimentar pentru CEC a fost amânată din cauza lipsei de cvorum la ședința guvernului.

¹⁵ Unii membri ai CEC s-au alăturat ședințelor de la distanță.

¹⁶ Observat de MOA ODIHR la Chișinău, Criuleni, Dubăsari, Căușeni, Anenii Noi, Ștefan Vodă, Cahul, Leova, Nisporeni, Orhei, Sângere și Soroca. Prin lege, alegătorii pot depune cereri de vot mobil (urna mobilă), pentru certificate pentru drept de vot în absență și își pot verifica datele cu caracter personal în listele electorale la BEV din 21 iunie până la 10 iulie.

al râului Nistru (Transnistria), precum și hotărârea sa de a nu interzice posibila transportare a alegătorilor în ziua alegerilor.¹⁷ Atunci când au decis asupra acestor probleme, membrii CEC aparent au prezentat semne de partizanat, diminuând neutralitatea și colegialitatea comisiei. Hotărârea CEC din 5 iunie de a înființa 139 SV în străinătate a fost urmată de proteste și declarații din partea Guvernului și a societății civile, criticând numărul redus de SV și aplicarea criteriilor legale de către CEC.¹⁸ Aceste hotărâri au generat și tensiuni în rândul membrilor CEC.¹⁹ La 8 iunie, CEC și-a revizuit hotărârea și a mărit numărul de SV în străinătate la 146. În urma unor contestații judiciare formulate de șapte partide politice, Curtea de Apel Chișinău a anulat hotărârea CEC din 8 iunie, dispunând să fie revizuit numărul de SV în străinătate, ținând cont de avizul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE). Ulterior, la 23 iunie, CEC a mărit numărul de SV la 150.²⁰

CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) au oferit instruire extinsă online și în regim normal pentru membrii CEcD și BESV.²¹ Instruirea membrilor electorali ai secțiilor de votare observată de MOA ODIHR a fost în ansamblu interactivă și eficientă. Campania de informare a alegătorilor organizată de CICDE a fost exhaustivă și comprehensivă, abordând, printre altele, accesibilitatea la votare a alegătorilor cu dizabilități, cumpărarea voturilor și măsurile epidemiologice. Aceasta conținea podcast-uri, videoclipuri, spoturi TV și conținut pe platformele de socializare în limba de stat și rusă, cu interpretare în limbajul semnelor.

Pentru a spori accesibilitatea pentru alegătorii cu dizabilități, CEC a echipat toate secțiile de votare cu cabine de vot speciale, lentile, buletine de vot tactile, un ghid pentru alegători în limbajul semnelor și un ghid audio.

Înregistrarea alegătorilor

Sistemul de înregistrare a alegătorilor este pasiv și se bazează pe date extrase din Registrul de stat al populației întreținut de Agenția de Servicii Publice. Registrul de stat centralizat al alegătorilor (RSA) este întreținut și actualizat de CEC. Fiecare cetățean cu vârsta peste 18 ani până în ziua alegerilor este eligibil pentru vot, cu excepția celor privați de dreptul de vot printr-o hotărâre judecătorească.²² Privarea dreptului de vot pe motiv de dizabilitate mintală este incompatibilă cu obligațiile și standardele internaționale.²³

¹⁷ La 5 iunie, CEC a înființat, printre altele, o SV la Corjova (Dubăsari) și două SV la Bender. Serviciul de Securitate și Informații din Moldova (SIS) a avertizat împotriva riscurilor potențiale de ingerință și fraudă la aceste SV. La 15 iunie, CEC și-a revizuit hotărârea și a anulat înființarea acestor trei SV-ii, pe baza evaluării securității de către Inspectoratul de Poliție. Înainte de revizuirea hotărârii, PPDA și Alianța pentru Uniunea Românilor (AUR) au contestat-o în instanță și, în plus, au pledat fără succes pentru scăderea numărului de SV pentru alegătorii din Transnistria.

¹⁸ Hotărârea CEC cu privire la numărul de SV în străinătate este adoptată în baza propunerii ministerului afacerilor externe și integrării europene (MAEIE), precum și a participării la vot în ultimele alegeri dintr-o anumită țară; numărul de alegători care s-au înregistrat prealabil pentru a vota acolo; și date despre cetățenii moldoveni care locuiesc într-o țară străină, obținute de MAEIE. În timp ce prezența electorală la alegerile prezidențiale din 2020 a fost mai mare decât la alegerile anterioare, iar numărul înscrierilor preliminare pentru votarea în străinătate a crescut față de 2020, numărul SV stabilit pentru aceste alegeri a fost inițial același ca în 2020. MAEIE inițial a propus CEC deschiderea a 191 SV în 38 de țări, dublând numărul SV în locurile în care au votat în jur de 5.000 de alegători în 2020.

¹⁹ La 8 iunie, Președintele CEC a depus un raport la poliție în care susținea că a primit amenințări fizice de la unii colegi în legătură cu hotărârea inițială privind SV în străinătate.

²⁰ Au fost create secții de votare suplimentare în Germania (2), Regatul Unit și Statele Unite. Această hotărâre a CEC a fost contestată fără succes de mai multe părți în instanțe.

²¹ Instruirea a fost asigurată pentru conducerea BESV și pentru membrii noi. Ceilalți membri BESV ar fi trebuit să fie instruiți de cei care au participat la instruire.

²² Potrivit Codului de procedură civilă, o instanță poate priva o persoană de dreptul de vot pe baza mai multor motive, în contextul procedurilor de tutelă.

²³ În conformitate cu articolele 12 și 29 din [Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități](#) (CRPD), „Statele părți trebuie să recunoască faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de capacitate juridică în mod egal cu ceilalți în toate aspectele vieții” și își asigură „dreptul și oportunitatea [...] de a vota și de a fi aleși”. Punctul 48

Începând cu 21 iunie, RSA a numărat 3.282.837 alegători. Dintre aceștia, 2.786.446 alegători cu viză de reședință sau domiciliu sunt incluși în listele principale ale alegătorilor. Alegătorii fără domiciliu și reședință, inclusiv cei care locuiesc în străinătate și alegătorii care locuiesc în Transnistria, nu sunt incluși în listele electorale principale și pot fi adăugați la listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.²⁴ Nu există un registru pentru alegătorii din străinătate și secțiile de votare sunt stabilite pe baza rezultatului de la ultimele alegeri, a înregistrării prealabile a alegătorilor și a datelor MAEIE.²⁵

Cadrul legal asigură transparența și accesibilitatea listelor electorale, cu afișarea publică a listelor electorale la BESV, precum și disponibilitatea listelor în format online cu funcția de căutare și descărcare. Alegătorii au avut posibilitatea de a solicita corectarea datelor personale și de a depune reclamații cu privire la inexactitățile din listele electorale la BESV până cu o zi înainte de ziua alegerilor. În perioada 21 iunie - 10 iulie, listele electorale au fost disponibile pentru control public, la cerere în majoritatea secțiilor de votare vizitate de MOA ODIHR, dar nu întotdeauna afișate, așa cum prevede legea; cu toate acestea, puțini alegători au fost văzuți verificând listele electorale la BESV-urile vizitate de MOA ODIHR.

Majoritatea interlocutorilor MOA ODIHR au fost mulțumiți de nivelul de transparență și exactitate al registrului alegătorilor. Deși par să existe garanții corespunzătoare adecvate pentru a preveni fraudă identității alegătorilor, legea nu prevede eliminarea automată a datelor despre persoanele decedate din registrul alegătorilor, prin urmare problema de durată cu privire la prezența persoanelor decedate pe liste electorale a rămas.²⁶

Înregistrarea candidaților

Alegătorii eligibili au dreptul de a fi aleși, cu excepția personalului militar activ, a deținuților care își ispășesc pedeapsa în sistemul penitenciar, persoanele ale căror antecedente penale active includ infracțiuni comise intenționat și persoane private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere printr-o hotărâre judecătorească finală. Cetățenii pot fi candidați pe liste de partid / bloc, precum și să candideze în mod independent. Perioada de nominalizarea a candidaților s-a desfășurat între 12 mai și 11 iunie. Candidații independenți trebuie să colecteze semnăturile alegătorilor pentru a-și susține nominalizarea.²⁷

Într-un proces inclusiv, CEC a înregistrat toate cele 20 de partide și două blocuri²⁸ care au depus liste de candidați și unul dintre cei doi candidați independenți care și-au depus solicitarea.²⁹ S-au format șapte

---

din [Comentariul general nr.1 la articolul 12 din CRPD](#) afirmă că „capacitatea decizională a unei persoane nu poate fi o justificare pentru oricare excludere a persoanelor cu dizabilități de la exercitarea [...] dreptului de vot [și] a dreptului de a candida la alegeri”.

²⁴ Potrivit CEC, aproximativ 237.300 de alegători sunt înregistrați fără domiciliu sau reședință și aproximativ 258.600 de alegători au reședința în Transnistria.

²⁵ Înregistrarea prealabilă online pentru alegătorii care locuiesc în Transnistria și în străinătate a fost posibilă pe tot parcursul anului, pentru a informa factorii de hotărâre cu privire la SV pentru acești alegători. Potrivit CEC, preînregistrarea a fost deschisă până la 26 mai; 99.908 alegătorii din străinătate și 256 de alegători din Transnistria au profitat de această oportunitate.

²⁶ Certificatul de deces ar trebui să fie prezentat de către rudele decedatului către autoritățile competente. Agenția pentru servicii publice a informat MOA ODIHR cu privire la planurile de modificare a reglementărilor pentru a prevedea transmiterea certificatului de deces direct către agenție de către autoritățile competente.

²⁷ Candidații de gen masculin ar trebui să depună între 2.000 și 2.500 de semnături, în timp ce pentru candidatele de gen feminin minimul este de 1.000 de semnături. Contrar recomandărilor ODIHR anterioare și bunelor practici internaționale, alegătorii ar putea semna în sprijinul unui singur candidat.

²⁸ PSRM a format un bloc electoral cu Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) - Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor (BeCS). Blocul Renato Usatîi (BeRU) este compus din „Partidul nostru” (PN) și Partidul Patria (PP).

²⁹ Un candidat a fost înregistrat după ce CEC a verificat 2.001 semnături valide de susținere. Un alt solicitant a trimis numai 1.870 semnături de susținere (dintre care 1.470 au fost considerate valide) și nu au fost înregistrate. El a contestat hotărârea în instanță, argumentând fără succes că cerința pentru candidații de gen masculin de a colecta mai multe semnături decât pentru candidatele de gen feminin este neconstituțională.

partide noi de la alegerile parlamentare din 2019, dintre care cinci au participat la alegeri pentru prima dată. A fost formulată o contestație juridică nereușită la înregistrarea listei de candidați a Partidului Alianța pentru Uniunea Românilor (AUR), pe motiv că lista partidului ar fi un bloc deghizat.³⁰ Poziția pe buletin de vot este determinată în mod obiectiv de ordinea în care se înscriu concurenții, cu o tragere la sorți dacă mai mulți concurenți sunt înregistrați în aceeași zi. În perioada premergătoare alegerilor, unele partide au încercat să-și schimbe numele sau simbolul în unele similare cele ale unor partidelor existente în Moldova sau în străinătate.³¹

Toate listele înregistrate au respectat cerințele legale privind cota de gen și plasare. Aproximativ 47% din cei 1.791 de candidați înregistrați sunt femei. Opt partide au nominalizat mai multe femei decât bărbați, însă doar patru liste erau conduse de femei.³² Multitudinea concurenților a oferit alegătorilor o gamă largă de alternative politice.

Campania

Concurenții beneficiază oportunități echitabile de campanie în condiții egale și candidații se bucură de anumite protecții juridice.³³ Candidații care dețin anumite funcții publice la nivel înalt trebuie să renunțe la funcțiile lor.³⁴ Este interzisă activitatea de campanie pentru alegeri înainte de înregistrarea candidaților, contrar standardelor internaționale privind libertatea de exprimare.³⁵ Legea interzice concurenților să ofere alegătorilor bani sau bunuri gratuite, inclusiv ajutor umanitar sau alte acțiuni de caritate. Utilizarea abuzivă a bunurilor publice și corupția alegătorilor sunt supuse unor sancțiuni penale. Cu toate acestea, în ciuda recomandărilor anterioare ale ODIHR și ale Comisiei de la Veneția, legea nu reglementează suficient interdicția utilizării necorespunzătoare a resurselor administrative pentru a asigura claritatea și domeniul de aplicare adecvat, inclusiv în ceea ce privește implicarea funcționarilor și a demnitarilor.

Deși măsurile de sănătate publică legate de COVID-19 au cauzat anumite limitări asupra întrunirilor și asupra altor activități de campanie concurenții au fost capabili să facă campanie eficient și au fost vizibili în cea mai mare parte a țării.³⁶ Majoritatea activităților de campanie s-au desfășurat prin intermediul mijloacelor de mass-media tradiționale și online, rețelelor sociale, broșuri, standuri de campanie în zonele publice, vizite de la ușă la ușă, adunări și panouri de publicitate. Cu toate acestea, în ansamblu, activitatea de campanie electorală, după cum a fost observat de MOA ODIHR, a fost moderată. În general, bărbații au fost mai vizibili decât femeile, intervenind mai des ca vorbitori în timpul evenimentelor de campanie electorală. Majoritatea locurilor în care s-au desfășurat activități de campanie în aer liber au fost accesibile persoanelor cu dizabilități.

Principalele teme ale campaniei au inclus economia și dezvoltarea regională, combaterea corupției, starea socială și de bunăstare, cât și reforma justiției. În afară decât pentru două partide ce pledează pentru unirea Moldovei cu România, orientarea geopolitică nu a fost un subiect major al campaniei.

³⁰ Lista de candidați ai Alianței pentru Uniunea Românilor (AUR) conținea numele a două persoane care sunt listate pe site-ul Agenției pentru Serviciul Public ca președinți ai altor partide.

³¹ Având în vedere acest lucru, Partidul Nostru a informat MOA ODIHR că a format un bloc, astfel încât să-și poată schimba numele pentru a se distinge mai clar de un alt partid, în ciuda pragului mai mare pentru accesarea blocurilor în parlament.

³² Femeile care conduceau listele sunt: Victoria Grosu-Vremeș (AUR); Olga Afanas (Partidul Verde); Mariana Durleșteanu (Partidul Legii și Dreptății), și Svetlana Chesari (Partidul Noii Opțiuni Istorice).

³³ Candidații nu pot fi concediați unilateral sau transferați de la locul lor de muncă permanent și sunt protejați de acțiuni ale forțelor de ordine efectuate fără consimțământul CEC, cu excepția infracțiunilor flagrante.

³⁴ Acest lucru se aplică printre altele vicepremierilor, miniștrilor și altor membri ai guvernului, șefilor autorităților publice centrale, precum și anumitor demnitari locali.

³⁵ A se vedea articolul 19 alineatul (2) din [Pactul internațional privind drepturile civile și politice \(CIDCP\)](#) și articolul 10 din [Convenția Europeană a Drepturilor Omului](#).

³⁶ Limitările au restrâns numărul de participanți la evenimentele interioare și numărul de militanți care se angajează în campanii stradale și de la ușă la ușă. BeCS, PAS, Partidul Șor, BeRU, PDM, PPDA și AUR au organizat peste 100 de întruniri în perioada campaniei. MOA ODIHR a observat 46 de evenimente de campanie în toată țara.

Controversele privind hotărârile CEC referitoare la numărul și locația secțiilor de votare din străinătate și cele privind alegătorii din Transnistria au devenit parte a discursului campaniei.

MOA ODIHR a observat că libertățile fundamentale la întrunire, exprimare și circulație au fost în mare măsură respectate. Cu unele excepții, autoritățile guvernamentale locale și-au respectat obligațiile legale de a oferi spațiu pentru afișarea materialelor de campanie și au tratat concurenții în mod egal privind accesul lor la spații publice și clădiri pentru desfășurarea campaniei.³⁷

Atmosfera campaniei a fost, în general, calmă, în ciuda câtorva incidente izolate.³⁸ Uneori, retorica campaniei a implicat critici ascutite, insulte personale, cât și un limbaj intolerant care s-a intensificat la sfârșitul campaniei și a fost, în special, adresat femeilor și minorităților. Totuși, nici o situație ce ar constitui în mod clar incitare la discriminare, ostilitate sau violență conform standardelor internaționale nu a fost observată de MOA ODIHR.³⁹ În perioada preelectorală, MOA ODIHR a primit mai multe informații conținând acuzații credibile privind cazuri de presiune asupra primarilor din partea organelor de aplicare a legii și de integritate publică.⁴⁰ La 16 iunie, președintele a solicitat partidelor politice și agențiilor de stat să nu facă presiuni asupra primarilor.

MOA ODIHR a observat că mulți oficiali locali erau activi în campanie, în mare parte în limitele stabilite de lege. Cu toate acestea, unii primari în exercițiu, alți oficiali locali și instituții locale au acordat sprijin concurenților utilizând resursele administrației locale.⁴¹ În unele raioane, MOA ODIHR a primit informații privind acuzații credibile că funcționarii publici, lucrătorii din sectorul public și alți cetățeni au fost presăși să participe la evenimente de campanie.⁴² Aceste activități au fost în contradicție cu angajamentele OSCE și standardele internaționale și nu sunt abordate în mod suficient.⁴³ În câteva raioane, interlocutorii MOA ai ODIHR au relatat că au sesizat că păstrarea locurilor de muncă, inclusiv în serviciul public și sectorul public, era legată de apartenența de partid.⁴⁴

³⁷ La Dubăsari, PAS a raportat dificultăți în accesarea instituțiilor de învățământ public pentru a-și prezenta politica educațională profesorilor. La Bălți PDM, PPDA, BeRU și AUR au reclamat că nu pot accesa utilitățile publice sau instituțiile de învățământ pentru a face campanie. La Orhei, autoritățile locale au convenit să blocheze rezervarea spațiului public, și drept urmare unele partide au fost împiedicate să facă campanie în zonele centrale ale orașului Orhei.

³⁸ Activiștii campaniei AUR și unii membri ai Parlamentului României au fost împiedicați să intre în zonele de pe malul stâng al Nistrului necontrolate de autoritățile moldovenești. Potrivit Inspectoratului General al Poliției, la 28 iunie, acesta a primit sesizări și a investigat 4 cazuri privind autoritățile publice locale care împiedicau evenimentele de campanie; 19 cazuri referitoare la materialele campaniei, legate principal de afișarea neautorizată; 5 cazuri de deteriorare sau furt de materiale ale campaniei electorale și 27 referitoare la alte încălcări ale procesului electoral, inclusiv 2 cazuri de huliganism și 6 cazuri de huliganism minor. Unele cazuri au fost închise, în altele au fost impuse sancțiuni și unele sunt încă în curs de anchetă.

³⁹ A se vedea articolul 20.2 din CIDCP. Planul de acțiune Rabat din 2013, o inițiativă a Înalțului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, sugerează un prag ridicat pentru definirea restricțiilor privind libertatea de exprimare, incitarea la ură și pentru aplicarea articolului 20.2.

⁴⁰ Congresul autorităților locale din Republica Moldova (CALM) a emis declarații la 31 mai și 16 iunie, raportând că au fost lansate anchete cu privire la demnitari aleși locali în mai multe raioane în baza reclamației unui deputat PSRM. De exemplu, în raionul Taraclia, primarul de Comgaz a participat la un eveniment PSRM și a acordat o decorație de serviciu public unui candidat PSRM. În raionul Glodeni, primarul din Bălți a participat la o serie de evenimente organizate de autoritățile locale pentru a marca aniversările locale în timpul cărora a făcut campanie. La Aneni Noi, mai mulți oficiali aleși locali au fost candidați și au făcut campanie, în timp ce erau văzuți în continuare realizându-și funcțiile lor de serviciu.

⁴² De exemplu, la Briceni, PAS a susținut că un director de școală i-a mobilizat pe colegi pentru a participa la un eveniment PSRM de teama să nu își piardă postul de muncă. În raionul Cimișlia, PDCM a susținut că reprezentantul PAS din raion, care este și directorul unei companii locale, făcea presiuni asupra angajaților săi pentru a vota PAS.

⁴³ Aliniatul 5.4 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) prevede „o separare clară între stat și partidele politice”. A se vedea, de asemenea, punctul 7.7 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990. A se vedea, de asemenea, Ghidurile comune ale ODIHR și Comisiei de la Venetia pentru prevenirea și răspunsul la utilizarea abuzivă a resurselor administrative în timpul proceselor electorale.](#)

⁴⁴ MOA ODIHR a primit rapoarte cu privire la astfel de cazuri în Chișinău și în raioanele Nisporeni, Edineț, Strășeni, Briceni și Orhei, dar sesizări oficiale pe aceste cazuri nu au fost efectuate. La Cimișlia, MOA ODIHR a primit informații privind acuzații că un angajator a exercitat presiuni asupra angajaților cu privire la opțiunile lor electorale.

Președintele Maia Sandu a întreprins o gamă largă de activități în Moldova și în străinătate, prin care a chemat alegătorii să ofere o majoritate parlamentară stabilă și a încurajat participarea la vot a alegătorilor din străinătate. Au fost depuse câteva reclamații, inclusiv pentru criticile dumneai față de rivalii politici.⁴⁵

MOA ODIHR a primit informații privind acuzații referitoare la oferirea de stimulente alegătorilor de către câteva partide și că pot apărea suspiciuni de cumpărare a voturilor alegătorilor rezidenți în Transnistria. În special, promovarea reciprocă a Partidului Șor și a peste 30 de magazine Merișor, ce sunt afiliate cu acest partid, a dus la îngrijorarea frecventă că stimulentele economice erau folosite pentru a crea loialitate politică față de partid.⁴⁶ Orice ofertă de stimulente pentru alegători este împotriva standardelor internaționale, deoarece erodează încrederea publicului în integritatea alegerilor.⁴⁷

Minoritățile naționale

Conform recensământului din 2014, aproximativ un sfert din populația Moldovei s-a identificat ca aparținând unei minorități naționale, cei mai numeroși fiind: ucrainenii (6,6%), găgăuzii (4,6%), rușii (4,1%), bulgarii (1,9%) și romii (0,3%).⁴⁸ Unele comunități minoritare sunt concentrate geografic, în timp ce altele, precum ucrainenii, rușii și romii, locuiesc în diferite părți ale țării.⁴⁹ Cu excepția romilor, minoritățile sunt predominant vorbitoare de limbă rusă. Candidați reprezentanți ai minorităților naționale au fost incluși în listele electorale ale unor partide și blocuri și au condus cel puțin două liste de partid. În același timp, nu există o strategie conștientă sau măsuri speciale pentru promovarea participării minorităților naționale, inclusiv a tinerilor.⁵⁰

Problemele relevante pentru minoritățile naționale, cum ar fi politica lingvistică, nu au fost prioritare pe agenda partidelor mai mari. Mulți interlocutori ai MOA ai ODIHR au indicat că orientarea geopolitică și problemele economice au fost considerate a fi mai importante de către comunitățile minoritare decât identitatea etnică sau lingvistică.⁵¹ MOA ODIHR a observat evenimente de campanie și în localitățile în care minoritățile naționale sunt prezente în număr semnificativ sau sunt majoritare. Atât limba de stat, cât și limba rusă au fost utilizate în aceste evenimente de campanie, alegerea corespunzând adesea preferințelor publicului. Buletinele de vot au fost tipărite în aceste două limbi, luând în considerare necesitățile BESV-urilor.⁵²

⁴⁵ Mai multe sesizări conexe au fost depuse la CEC de către BeCS, PACE și persoane fizice. Acțiunea de campanie electorală este definită de Codul Electoral ca fiind chemarea alegătorilor la vot pentru anumiți concurenți. Articolul 10 din Legea demnitarilor publici prevede că, în timpul exercitării atribuțiilor lor, demnitarii publici ar trebui să se abțină de la susținerea partidelor politice. La 3 iulie, CEC a trimis o scrisoare președintelui și Partidului PAS atragând atenția asupra faptului că președintele nu ar trebui să se implice în campaniile electorale.

⁴⁶ Întreprinderea Merișor are aproximativ 30 de magazine în toată țara și este menționată de partid ca unul dintre proiectele sale. În perioada electorală au apărut și alte magazine mobile. Magazinele oferă populației produse cu reducere.

⁴⁷ Acuzațiile de oferire a stimulentele au fost făcute cel mai frecvent împotriva Partidului Sor. La evenimentul de campanie de la Rîșcani, observat de MOA ODIHR la 3 iulie, Igor Dodon (BeCS) a promis cadouri alegătorilor. Conform [Comentariului general 25 la CIDCP](#), articolul 25, alineatul 19 „Alegătorii ar trebui să poată să își formeze opinii în mod independent, fără violențe sau amenințări de violență, constrângere, stimulare sau ingerințe manipulative de orice fel.”

⁴⁸ Recensământul nu a acoperit teritoriile ce necontrolate de autoritățile constituționale moldovenești.

⁴⁹ În Unitatea Autonomă Găgăuzia, găgăuzii reprezintă peste 80% din populație.

⁵⁰ [Recomandările OSCE HCNM din 1999 Lund privind participarea efectivă a minorităților naționale la viața publică](#) recomandă că „în situație ideală, părțile ar trebui să fie deschise și să abordeze probleme etnice specifice; astfel, partidele principale ar trebui să depună eforturi pentru a include membrii minorităților pentru a reduce nevoia sau dorința pentru partide etnice” (p. 24).

⁵¹ Militanții partidului „unionist” au fost primiți cu ostilitate în Găgăuzia. Comunitățile de romi „pro-ruse” din nordul țării nu au primit un candidat rom de la PAS.

⁵² De exemplu, în Găgăuzia, 94,6 la sută din buletinele de vot au fost tipărite în limba rusă, 5,4 la sută în limba de stat și niciunul în limba găgăuză. Aproximativ 91% din buletinele de vot pentru Taraclia, care are comunități bulgare considerabile, au fost tipărite în limba rusă. În două comune ale raionului Criuleni, BESV-urile au solicitat mai multe buletine de vot în limba rusă decât în limba de stat.

Finanțarea campaniei

Campaniile sunt finanțate din surse publice și private. Partidele / blocurile își pot utiliza subvențiile publice și orice concurent poate primi un împrumut de stat limitat fără dobândă, anulat ulterior în baza voturilor primite.⁵³ Persoanele fizice și juridice pot dona până la o limită, anumite surse de donații fiind interzise, inclusiv donații din surse străine și terțe.⁵⁴ Contribuțiile în natură până la o limită sunt permise, deși metoda de evaluare a acestor donații nu este reglementată. Contribuțiile proprii ale concurenților sunt nelimitate în limita efectivă a cheltuielilor, care se ridică la 21 de milioane MDL pentru partide / blocuri și 110.000 MDL pentru independenți.⁵⁵ Toate donațiile și cheltuielile trebuie tranzacționate printr-un cont bancar dedicat (Fond Electoral), iar identitatea donatorilor și angajarea curentă trebuie declarate.⁵⁶ În timp ce limitele și interdicțiile de donare în campanie pentru anumite surse de finanțare au contribuit la condiții de concurență mai echitabile, potențialele donații din partea unor terți și finanțarea externă au ridicat semne de îngrijorare.⁵⁷

CEC este responsabil pentru supravegherea finanțării campaniei. Rapoartele săptămânale de finanțare a campaniei pe care concurenții trebuie să le prezinte CEC au fost depuse la timp, folosind un model detaliat standard, ulterior acestea fiind postate online de CEC în termen de 48 de ore, contribuind la capacitatea alegătorilor de a face o alegere informată.⁵⁸ Conform legii, raportul final trebuie să fie depus cu două zile înainte de ziua alegerilor. CEC verifică rapoartele privind finanțarea campaniei în raport cu evidența bancară a concurenților și verifică respectarea limitelor donațiilor.⁵⁹ Potrivit CEC, aceasta nu are autoritatea de a examina documentele primare, de a efectua monitorizarea pe teren sau de a investiga potențialele încălcări, pe care le poate trimite organelor de aplicare a legii.⁶⁰ Ca rezultat lipsa de supraveghere corespunzătoare diminuează responsabilitatea în materie de finanțarea campaniei.

CEC a identificat diferite încălcări prin intermediul examinărilor sale, inclusiv trimiteri tardive, rapoarte incomplete sau completate necorespunzător și donații din surse interzise.⁶¹ Cu toate acestea, CEC nu s-a adresat la instanțele de judecată privind aplicarea amenzilor, așa cum prevede legea.⁶² În schimb, concurenții au fost instruiți să-și corecteze rapoartele corespunzător documentelor bancare sau de a transfera donațiile ilegale către bugetul de stat și la fel au fost emise unele avertismente. Concurenților li sa permis să păstreze donațiile de la donatori cu numerele documentelor de identificare raportate incorect. Neaplicarea măsurilor relevante a subminat eficacitatea reglementărilor privind finanțarea campaniei. La

⁵³ Partidele și blocurile primesc finanțare anuală pe baza performanțelor electorale anterioare și a numărului de femei și tineri aleși. Până la 0,1 la sută din bugetul de stat este acordat partidelor / blocurilor, în 2021 fiind alocați 20.707.070 lei. Maximul împrumutului de stat a fost de 50.000 lei pentru partide / blocuri și 10.000 lei pentru candidații independenți. Niciun concurent nu a contractat un astfel de împrumut.

⁵⁴ Persoanele fizice ar putea dona până la șase salarii medii lunare, 52.300 lei, până la jumătate în numerar, în timp ce moldovenii cu venituri în străinătate pot dona până la jumătate din limită. Persoanele juridice ar putea dona până la 104.600 lei. Funcționarii publici sunt supuși unor limite mai stricte de donație. Donațiile cetățenilor anonimi și străini, precum și donațiile de la organizații publice, necomerciale, caritabile, sindicale, religioase și străine sunt interzise.

⁵⁵ Limita de cheltuieli pentru candidații independenți pentru a face campanie la nivel național a rămas aceeași ca și pentru candidații independenți din raioanele majoritare înainte de trecerea la un sistem electoral proporțional.

⁵⁶ Toți concurenții au deschis conturi bancare cu mențiune Fond Electoral, cu excepția candidatului independent, Partidul Verde Ecologist, Partidul „Patrioții Moldovei” și Partidul Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда” (MPS) doar acesta din urmă a declarat oficial intenția de a nu acumula sau cheltui bani pe parcursul campaniei electorale.

⁵⁷ A se vedea Avizul comun al ODIHR și al Comisiei de la Veneția din 2017 privind cadrul legal ce reglementează finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale.

⁵⁸ Conform rapoartelor de finanțare a campaniei prezentate până la 2 iulie, concurenții au cheltuit în total aproximativ 30,5 milioane lei. Cele mai mari cheltuieli au fost raportate de BeRU, PAS, Partidul Șor și BeCS. PAS și BeRU s-au bazat mult pe donații, în timp ce BeCS s-a bazat în principal pe resursele proprii ale blocului.

⁵⁹ Băncile sunt obligate să trimită înregistrările conturilor fondului campaniei la CEC în mod regulat.

⁶⁰ La 28 mai, Consiliul Suprem de Securitate, un organ consultativ sub Președintele Republicii Moldova, a emis o recomandare către CEC pentru înființarea unui grup de lucru inter-agenții pentru identificarea riscurilor și detectarea și investigarea acțiunilor de finanțare ilegală a concurenților electorali. Recomandarea nu a fost luată în considerare.

⁶¹ CEC a constatat că PAS, PPDA și PDCM au primit donații din surse neautorizate.

⁶² Codul Administrativ și Codul Penal stabilesc sancțiuni pentru diferite infracțiuni de finanțare a campaniei.

18 iunie, Serviciul de Securitate și Informații (SIS) a solicitat CEC să ia măsuri pentru a aborda situația privind suspiciunea de sprijin străin în campania partidului AUR.⁶³

Unii interlocutori ai MOA ODIHR, inclusiv CEC, și-au exprimat îngrijorarea cu privire la utilizarea potențial larg răspândită a donațiilor ilegale de la persoane care acționează în numele unor terți.⁶⁴ CEC a identificat mulți donatori care nu au înregistrat venituri în ultimii trei ani ce ce ar fi corespuns cu suma donațiilor efectuate.⁶⁵ Cu toate acestea, aceste potențiale încălcări nu au fost cercetate în continuare de CEC, iar acesta nici nu a solicitat asistență din partea forțelor de ordine, subminând eficacitatea supravegherii campaniei.⁶⁶ În plus, o organizație a societății civile ce monitorizează finanțarea campaniei a observat discrepanțe aparente în cheltuielile reale și cele raportate ale unor partide, de exemplu, în materie de cheltuieli referitoare la materialele campaniei și la panourile publicitare.

În timp ce cadrul legal referitor la finanțarea campaniilor a fost îmbunătățit în ultimii ani, unele recomandări anterioare ale ODIHR, Comisiei de la Veneția și a Grupului de state al Consiliului Europei împotriva corupției rămân neabordate, mai ales ceea ce ține de reglementarea finanțării din partea terților și de consolidarea supravegherii finanțării campaniei pentru a asigura o mai mare transparență și responsabilitate. Regulile în vigoare prevăd transparența finanțării și cheltuielilor campaniei, însă problema lipsei de rigoare în ceea ce privește aplicarea lor și investigația inadecvată a potențialelor încălcări au subminat obiectivele cadrului de reglementare.

Mass-media

Un număr mare de radiodifuzori și un număr tot mai mare de mijloace de comunicare online sunt active în țară, în timp ce tirajul presei scrise este în scădere.⁶⁷ Lipsa veniturilor pe o piață publicitară insuficientă subminează durabilitatea mijloacelor de informare în masă și provoacă necesitatea afilierii politice și economice a acestora. Potrivit interlocutorilor MOA ODIHR, cel puțin șapte posturi TV cu acoperire națională sunt controlate de partide politice.⁶⁸ Mai mult, ingerința pe piața publicității și neregulile în măsurarea audienței subminează condițiile de concurență echitabile pentru mass-media.⁶⁹ Afilierea politică a principalelor mass-media reduce pluralismul politic, influențează agenda dezbaterilor publice și subminează rolul de supraveghere a acestora. Ingerința în autonomia editorială are ca rezultat autocenzura jurnaliștilor și face inefficientă autoreglementarea. Producția de știri independente și jurnalismul de investigație se bazează în mod semnificativ pe finanțarea internațională.

⁶³ Partidul AUR a protestat împotriva acestei inițiative și a acuzat SIS că a încercat să-l scoată din cursa electorală.

⁶⁴ Și anume că donatorii bogați distribuie fondurile unor cetățeni pentru a dona unui partid, eludând astfel limitele de donație.

⁶⁵ De exemplu, CEC a informat MOA ODIHR că 89 din 300 de donatori inițiali pentru un partid au raportat zero venituri declarate. La ședința CEC din 25 iunie, a fost anunțat că în a treia săptămână de raportare, BeRU a primit 94.000 MDL de la donatori fără venituri declarate, Partidul Legii și Dreptății – 76.000 MDL, Partidul „Acasă Construim Europa” – 52.000 MDL, PAS – 28.850 MDL și Partidul Șor – 28.000 MDL. Legea stabilește sancțiuni pentru partide ce primesc donații din surse interzise sau terțe, dar nu prevede sancționarea donatorilor.

⁶⁶ CEC înaintează Serviciului Fiscal de Stat lista donatorilor în vederea verificării dacă aceștia au declarat venituri în ultimii trei ani. CEC raportează parlamentului concluziile în raportul său postelectoral.

⁶⁷ Consiliul Audiovizualului, autoritatea de reglementare competentă, a autorizat 56 de posturi de televiziune, inclusiv 13 cu acoperire națională și 62 de posturi de radio.

⁶⁸ Se crede că fostul lider PDM Vladimir Plahotniuc este proprietarul beneficiar al *Prime TV*, *Publika TV*, *Canal2* și *Canal3*; Liderul PSRM Igor Dodon - al *Primul în Moldova* și *NTV*; Ilan Șor - al *TV6*.

⁶⁹ În urma unei reclamații a patru posturi TV, Consiliul Concurenței la 4 august 2020 a decis amendarea casei de vânzări publicitare Casa Media, asociată cu Vladimir Plahotniuc, pentru favorizarea instituțiilor media controlate politic. În 2019, cu sprijinul donatorilor străini a fost înființată o altă casă de vânzări publicitare, Independent Media House, pentru a subvenționa publicitatea plasată în instituțiile media „independente”. Mai mulți interlocutori ai MOA ODIHR au raportat discrepanțe semnificative între ratele „oficiale” ale cotei de audiență generate de agenția TV MR MLD și datele alternative privind consumul TV. TV MR MLD a confirmat că furnizează rate ale cotei de audiență din 2004. Codul serviciului media audiovizuale din 2018 prevede o licitație pentru măsurarea audienței ce urmează să fie organizată de Consiliul Audiovizualului la fiecare cinci ani.

Constituția garantează libertatea de exprimare. Legea privind libertatea de exprimare din 2010 permite, printre altele, procese civile de defăimare, în conformitate cu standardele internaționale.⁷⁰ Instituțiile media se confruntă frecvent cu procese civile de defăimare, solicitând-se uneori despăgubiri exorbitante.⁷¹ În timp ce instanțele iau în general hotărâri în favoarea mass-media, procesele de defăimare exercită presiuni asupra jurnaliștilor, în special în timpul investigațiilor în derulare.⁷² Mai mulți jurnaliști au raportat MOA ODIHR probleme semnificative legate de accesul la informațiile publice, ceea ce face dificil în special reportajele de investigație. În plus, instanțele de judecată dau dovadă de o implementare inegală a Legii din anul 2000 privind accesul la informație.⁷³

Codul serviciilor media audiovizuale din 2018 aliniaza standardele de difuzare la Directiva UE privind serviciile media audiovizuale. Codul stabilește, printre altele, dispoziții privind imparțialitatea și echilibrul în programele de știri și de informare. Cu toate acestea, o monitorizare cantitativă și calitativă a mediatizării în știri este efectuată numai în timpul campaniilor electorale.⁷⁴

Codul Electoral, completat de un regulament CEC, cere o mediatizare echitabilă, responsabilă, echilibrată și imparțială a campaniilor concurenților. Cu toate acestea, legea nu definește o astfel de mediatizare, lăsând-o la discreția Consiliului Audiovizualului. Concurenților li se permite accesul la publicitate politică în condiții egale. Radiodifuzorii cu acoperire la nivel național trebuie să ofere timp de antenă gratuit pentru publicitatea politică și sunt obligați să organizeze dezbateri sau pot retransmite dezbateri organizate de radiodifuzorul public național. Au avut loc aproximativ 45 de dezbateri, oferind o oportunitate echitabilă partidelor concurente să-și prezinte platformele și să dezbată între ele.

Consiliul Audiovizualului și-a prezentat raportul de monitorizare pentru perioada 12-25 iunie 2021 la 30 iunie și l-a publicat două zile mai târziu.⁷⁵ Consiliul a examinat un raport de monitorizare al unui ONG și două reclamații privind discursuri discriminatorii ale aceluiași ONG. Două reclamații privind mediatizarea părtinitoare a campaniei au fost depuse de un cetățean pe 29 iunie. Toate reclamațiile au fost respinse. În aceeași ședință, au fost emise două avertismente publice către postul de televiziune 10 TV pentru mediatizare părtinitoare și ignorarea dispozițiilor pentru telespectatorii cu nevoi speciale. Același radiodifuzor a fost amendat pentru că nu și-a publicat regulile privind mediatizarea campaniei.

Monitorizarea MOA ODIHR a revelat că radiodifuzorul public Moldova 1 a fost destul de echilibrat în mediatizarea campaniilor concurenților majori, oferind 8, 15, 21 și 11% din mediatizarea în știri pentru AUR, BeCS, PAS și respectiv PPDA.⁷⁶ Alți concurenți au primit mai puțin de 6% de acoperire mediatică. Prime TV a dedicat pentru AUR, BeCS, BeRU, PAS, PPDA și SOR 14, 10, 9, 20, 17 și respectiv 13%. Tonul la ambele posturi TV a fost predominant neutru sau pozitiv. NTV a afișat o părtinire explicită în favoarea BeCS și împotriva PAS atât în ceea ce privește mediatizarea, cât și tonul, dedicând 42% BeCS

⁷⁰ A se vedea aliniatul 47 din [Comentariul general nr.34 al CCPR 2011 la CIDCP](#). Totuși, Codul contravențional conține încă dispoziții privind defăimarea, inclusiv cu privire la „injurie”, contrar standardelor internaționale. În timpul campaniei, au fost raportate poliției două cazuri de presupuse încălcări ale articolului 69.1 „Insultă”.

⁷¹ În perioada 12 mai - 24 iunie 2021, patru reclamații de defăimare au fost inițiate împotriva Jurnal TV, inclusiv de către liderul PCRM Vladimir Voronin care a cerut scuze și daune în valoare de 300.000 MDL în urma presupusei presupusei asocieri în imagini și în cuvinte a dlui Vladimir Voronin cu persoane de orientare homosexuală și injuria verbală

⁷² La 17 iunie 2021, un ONG ce produce reportaje de investigație, RISE Moldova, a fost informat că Ilan Șor a intentat un proces de defăimare în urma unei [postări pe Facebook](#) din partea RISE ce susținea implicarea lui Ilan Șor în traficul organizat de droguri. Într-un dosar anterior de defăimare, în urma intervenției CEDO în martie 2019, Curtea de Apel Chișinău a anulat o hotărâre de primă instanță împotriva RISE.

⁷³ În martie 2018, Curtea Supremă a susținut o hotărâre judecătorească ce a acordat RISE Moldova acces la informații cu privire la o serie de investigații penale. Cu toate acestea, hotărârea nu a creat un precedent.

⁷⁴ Consiliul Audiovizualului a informat MOA ODIHR despre o lipsă semnificativă de echipamente și resurse umane adecvate.

⁷⁵ Deși obligația de mediatizare imparțială acoperă întreaga perioadă electorală, Consiliul Audiovizualului a început monitorizarea abia la sfârșitul procesului de înregistrare a candidaților pe 11 iunie.

⁷⁶ La 10 iunie, MOA ODIHR a început monitorizarea a cinci posturi TV - Moldova 1, Jurnal TV, Prime TV, Pro TV și NTV - și a patru surse media online - kp.md, newsmaker.md, point.md și zdg.md.

și 24% PAS; 74% din mediatizarea pentru BeCS a fost realizată pe un ton pozitiv, în timp ce 66% din relatările despre PAS a fost efectuată pe un ton negativ. Atât Jurnal TV, cât și PRO TV au favorizat PAS. La Jurnal TV, 15% din mediatizare au fost dedicate PAS, comparativ cu 12% pentru BeCS; cu toate acestea, 38% din mediatizarea pentru BeCS a fost negativă, în timp ce 39% din mediatizarea pentru PAS a fost pozitivă. PRO TV a dedicat 10 și 21% din mediatizare pentru BeCS și PAS respectiv, în timp ce mediatizarea pentru BeCS a fost negativă în măsură de 31 la sută, iar pentru PAS aceasta a fost pozitivă la 17%.

Contestații și Recursuri

Acțiunile, inacțiunile și hotărârile organelor electorale pot fi contestate la organul electoral de nivel superior, cu recurs în fața instanței. Curtea de Apel Chișinău (CAC) are competență asupra contestațiilor împotriva hotărârilor CEC. Procesul de depunere a contestațiilor împotriva acțiunilor concurenților electorali rămâne neclar.⁷⁷ Curtea Supremă este ultima instanță în cazurile electorale și poate emite avize consultative cu privire la interpretarea legislației electorale. Curtea Constituțională audiază cazuri privind constituționalitatea actelor legislative și executive și validează rezultatele alegerilor. Procesele legale pentru soluționarea contestațiilor post-electorale, a recursurilor și pentru validarea rezultatelor de către Curtea Constituțională nu sunt suficient elaborate.⁷⁸

Încrederea publicului în sistemul judiciar este redusă, iar unii interlocutori ai MOA ODIHR și-au exprimat neîncrederea în instanțe.⁷⁹ Schimbările în funcții cheie din sistemul judecătoresc din perioada electorală au subminat în continuare garanția constituțională a independenței judiciare, afectând potențial gestionarea litigiilor electorale.⁸⁰ Curtea Constituțională și Curtea de Apel Chișinău se confruntă cu presiuni politice continue pentru hotărârile referitoare la procesul electoral.⁸¹

Depunerea și soluționarea contestațiilor și recursurilor electorale sunt supuse termenelor accelerate, în conformitate cu bunele practici internaționale.⁸² Registrul online al contestațiilor CEC a oferit un nivel de transparență, dar CEC, în general, nu a gestionat reclamațiile în ședințele publice, subminând transparența și colegialitatea luării hotărârilor.⁸³ Ședințele de judecată sunt deschise publicului, cu excepția proceselor la Curtea Supremă și a ședințelor de admisibilitate la Curtea Constituțională, ceea ce nu este pe deplin în conformitate cu standardele internaționale.⁸⁴ Unele dosare judiciare au fost finalizate după termenul legal din cauza obstacolelor procedurale, inclusiv numeroase cereri de recuzare a

⁷⁷ Articolul 71 alineatul (1) din Codul Electoral prevede că astfel de contestații trebuie depuse direct la instanțe. Cu toate acestea, Codul administrativ împuternicește instanțele să examineze numai reclamațiile împotriva actelor administrative.

⁷⁸ A se vedea Avizul comun de urgență al ODIHR și Comisiei de la Veneția din 2020.

⁷⁹ Potrivit unui sondaj de opinie publică din 2019 realizat de ONG-ul Centrul de Resurse Juridice din Moldova, șapte la sută dintre participanți și-au exprimat încrederea în sistemul judiciar.

⁸⁰ La 28 mai, Președintele Maia Sandu a revocat numirea președintelui CAC făcută de fostul Președinte Dodon în septembrie 2020 și, la 7 iunie, Consiliul Suprem al Magistraturii (CSM) a desemnat unul dintre vicepreședinții CAC ca președinte în exercițiu al CAC. La 10 iunie, într-un dosar de durată, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională majorarea membrilor CSM din motive de încălcare a procedurii legislative, ceea ce a dus la revocarea numirilor a patru membri. La 15 iunie, președintele interimar al CSM a fost înlocuit, iar noua componentă a CSM a numit un nou președinte interimar al CAC.

⁸¹ La 15 aprilie, fostul Președinte Dodon a declarat public că Curtea Constituțională „a uzurpat putere de stat în interese politice, încălcând normele constituționale”. Începând cu 20 mai, președinta Curții Constituționale este cercetată de Autoritatea Națională de Integritate pentru un presupus conflict de interese și anume pentru participarea la anularea hotărârii parlamentare din 23 aprilie de revocare a numirii sale în calitate de judecător.

⁸² Organele electorale au la dispoziție trei zile, iar instanțele au la dispoziție cinci zile pentru soluționarea contestațiilor legate de alegeri; Curtea Supremă are trei zile. Termenul general de 30 de zile pentru reclamații administrative se aplică pentru ca CEC să examineze contestațiile privind finanțarea campaniei.

⁸³ În practică, reclamanții au primit scrisori semnate de președintele sau vicepreședintele CEC ca răspuns la contestațiile lor.

⁸⁴ [Comentariu general 32](#) la CIDCP afirmă că „publicitatea audierilor asigură transparența procedurilor și oferă astfel o garanție importantă pentru interesul individului și al societății în general”.

judecătorilor acuzați de părtiniri politice.⁸⁵ În general, hotărârile judecătorești au fost publicate în timp util.

Circa 20 de contestații au fost depuse la CEC înainte de ziua alegerilor. Clasificarea contestațiilor fie ca petiții în conformitate cu Codul Administrativ sau ca, contestații potrivit Codului electoral a fost făcută într-un mod aparent arbitrar.⁸⁶ Cele mai multe contestații au fost legate de campanie, cum ar fi retorica negativă a campaniei și utilizare abuzivă a unei poziții publice, inclusiv mai multe contestații referitoare la președinte, precum și primari și consilieri; câteva erau împotriva hotărârilor CECE. Ulterior, contestații li s-a refuzat admisibilitatea pe baza diverselor motive, iar trei au fost atacate în instanță.⁸⁷ Unele au fost transmise altor autorități, inclusiv celor fără jurisdicție relevantă.⁸⁸

CAC a primit 22 de contestații ce au contestat 13 hotărâri CEC.⁸⁹ După cum s-a menționat anterior de ODIHR, lipsa armonizării dintre Codul Electoral și Codul Administrativ adoptat ulterior are ca rezultat un cadru juridic incoerent pentru gestionarea reclamațiilor legate de alegeri.⁹⁰ În consecință, litigiile electorale din instanțe s-au împotmolit în argumente cu privire la legea aplicabilă în legătură cu admisibilitatea cauzelor.⁹¹ Patru sesizări către Curtea Constituțională pentru anularea mai multor prevederi din Codul Electoral, solicitate de participanți ca mijloc de clarificare a normelor privind admisibilitatea, au fost considerate inadmisibile. În ciuda acestor neconcordanțe juridice și a unei aparente nevoi, CAC nu a solicitat Curții Supreme să ofere un aviz consultativ cu privire la legea administrativă aplicabilă.

Majoritatea cazurilor au fost considerate inadmisibile de către CAC pe motive formaliste, contrar bunei practici internaționale.⁹² Aproape toate aceste hotărâri au fost atacate la Curtea Supremă, care a anulat trei dintre hotărârile declarate inadmisibile.⁹³ Modul în care instanțele au aplicat și interpretat Codul Electoral și Codul Administrativ au dus la diferite hotărâri neîntemeiate și contradictorii privind inadmisibilitate.⁹⁴ Acest lucru a subminat soluționarea eficientă și eficientă a litigiilor electorale, contrar

⁸⁵ În procedurile a trei cauze judiciare, au fost depuse 14 cereri de recuzare a judecătorilor; câțiva judecători s-au abținut. Într-un caz, contestația inițială a fost depusă la CAC la 7 iunie și a fost decisă pe 8 iulie.

⁸⁶ CEC întreține două registre online - unul pentru contestații și unul pentru Petițiile. petiții, conform Codul administrativ, fac obiectul procesului general de examinare administrativă, inclusiv un termen de răspuns de 30 de zile.

⁸⁷ Într-un caz, CEC a respins examinarea unei reclamații din partea unui concurent electoral împotriva altui concurent, pe motiv că urma să fie depusă în instanță. În apel, instanța a considerat că CEC avea competență în materie.

⁸⁸ De exemplu, câteva contestații referitoare la retorica campaniei au fost transmise de CEC către Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, care a emis un aviz consultativ că problemele nu intră în jurisdicția sa.

⁸⁹ Cazurile se refereau în principal la probleme legate de numărul de secții de votare ce urmau să fie înființate în străinătate și pentru alegătorii transnistreni, înregistrarea candidaților și a partidelor, precum și refuzul CEC de a admite reclamațiile.

⁹⁰ De exemplu, Codul Electoral prevede că cauzele pot fi înaintate instanței fără o examinare administrativă prealabilă de către organul electoral; Codul Administrativ impune reclamantilor să solicite examinarea prealabilă a actelor administrative individuale înainte de a se adresa instanței.

⁹¹ În cauzele depuse la instanțe împotriva hotărârilor CEC, reprezentanții legali CEC au invocat în mod constant argumente în sprijinul refuzului admisibilității.

⁹² Aliniatul II.3.3b din [Codul bunelor practici al Comisiei de la Venetia în materie electorală](#) prevede că „procedura trebuie să fie simplă și lipsită de formalism, în special în ceea ce privește admisibilitatea contestațiilor”.

⁹³ Un judecător al CAC care a negat admisibilitatea într-un caz a refuzat să participe la examinarea de fond a cauzei pe motiv că nu a fost de acord cu hotărârea Curții Supreme ce a anulat hotărârea de inadmisibilitate a CAC.

⁹⁴ De exemplu, CAC a decis că un candidat considerat neeligibil de CEC și partidul care la desemnat, nu avea calitatea legală de a contesta hotărârea din cauza lipsei dreptului afectat. Un partid politic ce a contestat legalitatea înregistrării unui alt partid a fost considerat că nu are statut legal din cauza lipsei dreptului afectat. Hotărârea CEC cu privire la numărul de secții de votare pentru alegătorii din Transnistria a fost considerată a fi un act administrativ individual și, prin urmare, inadmisibilă fără o examinare prealabilă de către CEC, în timp ce într-un caz împotriva hotărârii privind numărul de secții de votare în străinătate, instanța a considerat-o un act normativ și, prin urmare, supusă controlului judiciar fără examinare administrativă prealabilă.

angajamentelor OSCE și altor standarde internaționale.⁹⁵ Dintre acele cazuri examinate în fond, câteva au fost satisfăcute, însă unele hotărâri judecătorești au fost inconsecvente sau incoerent motivate, ridicând semne de întrebare vis-a-vis de neutralitatea instanțelor.⁹⁶ Aceasta include hotărârea CAC din 8 iulie ce a anulat decizia CEC de înființare a 41 SV pentru alegătorii din Transnistria.⁹⁷

Observatorii Naționali și Observatorii Internaționali

Atât cetățenii, cât și observatorii internaționali, precum și reprezentanții concurenților au dreptul să observe procesul electoral, inclusiv în secțiile de votare din străinătate.⁹⁸ Organizațiile societății civile și organizațiile internaționale pot acredita un număr nelimitat de observatori, în timp ce concurenții pot acredita un observator pentru fiecare secție de votare. Reprezentanții candidaților de asemenea pot fi acreditați în calitate de observatori.

CEC, împreună cu alte autorități, au permis observarea fără obstacole pentru observatorii internaționali, în ciuda provocărilor legate de COVID-19. Până la 8 iulie, CEC a acreditat 1800 de observatori naționali și 642 de observatori internaționali. Înregistrarea incluzivă a observatorilor în general a sporit transparența procesului electoral. Cu toate acestea, nu au fost făcute publice datele cu privire la acreditarea de la CEdC-uri a observatorilor de partid.

Ziua alegerilor

Ziua alegerilor a fost calmă și ordonată. CEC a raportat în timp real informația privind prezența la vot, dezagregată pe vârstă și gen și a organizat informarea periodică a mass-media. Participarea preliminară raportată a fost de 48,4%.

Deschiderea secțiilor de votare a fost evaluată pozitiv în toate cele 114 monitorizări, în afară de 1. Această singură evaluare negativă a fost legată de cunoașterea la un nivel necorespunzător a procedurilor de către membrii birourilor electorale și de ingerința observatorilor de partid. Observatorii MIOA au raportat, de asemenea, mici întâzieri la deschiderea a 15 secții de votare.

Procesul de votare a fost evaluat pozitiv de către observatorii MIOA în 99% din 1.253 de monitorizări. Procedurile au fost în mare măsură respectate, iar procesul a fost bine gestionat de birourile electorale în aproape toate secțiile de votare monitorizate. Cele câteva evaluări negative au fost legate de ingerința în activitatea birourilor din partea reprezentanților candidaților sau a observatorilor naționali (în 12 cazuri) și nerespectarea reglementărilor de prevenirea infectării cu COVID-19.

Identificarea alegătorilor și verificarea electronică au fost eficiente, cu excepția a doar câteva probleme tehnice izolate. Spațiul secțiilor de votare a fost adecvat pentru a efectua votarea în 97% din cazuri monitorizate. Cu toate acestea, supraaglomerarea a fost raportată în 5% din monitorizări, urmare a spațiului limitat în interiorul secției și, uneori, din cauza controlului slab asupra rândului format. Acest lucru, în unele cazuri, a dus la neasigurarea secretului votului (33 de cazuri). Votarea în grup a fost observată în 26 de cazuri. În anumite ocazii, observatorii au raportat că camerele video nu erau focusate pe urnă și acopereau o zonă mai largă din cadrul secției. Deși secretul buletinului de vot nu a fost compromis, persoanele care au votat ar putea fi identificate în imagini, ceea ce ar putea expune alegătorii

⁹⁵ Aliniatul 5.10 din [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) prevede că „oricine va avea un mijloc eficient de reparare împotriva hotărârilor administrative, astfel încât să fie garantată respectarea drepturilor fundamentale și să fie asigurată integritatea juridică”. A se vedea, de asemenea, articolul 13 din [Convenția Europeană a Drepturilor Omului](#) și articolul 2.3 din [CIDCP](#).

⁹⁶ Hotărârea CAC din 17 iunie, ce a anulat hotărârea CEC de înființare a 146 SV în străinătate și hotărârea din 27 iunie, ce a confirmat hotărârea respectivă a CEC de înființare a 150 SV în străinătate, a oferit o motivare incompatibilă cu privire la aplicarea de către CEC a criteriilor legale și examinarea avizului consultativ al MAEIE.

⁹⁷ Hotărârea a fost emisă cu două zile înainte de ziua alegerilor și la o lună de la depunerea recursului, ordonând în esență CEC-ului să înființeze cel mult 12 SV.

⁹⁸ Cetățenii moldoveni care locuiesc în străinătate, precum și reprezentanții organizațiilor internaționale și ale societății civile pot fi acreditați să monitorizeze votarea în afara țării.

la o influență necuvenită. Observatorii MIOA au remarcat faptul că doar aproximativ o treime din secțiile de votare (32%) erau ajustate pentru accesul independent al persoanelor cu dizabilități, ceea ce este incompatibil cu standardele internaționale. Observatorii de partid au fost prezenți în aproape toate secțiile monitorizate, iar prezența observatorilor naționali a fost remarcată în jumătate din secțiile de votare, ambele aceste categorii contribuind la sporirea transparenței procesului.

Acuzațiile de cumpărare a voturilor, ce vizează în special alegătorii din Transnistria, au fost făcute de mai mulți actori politici în timpul zilei de vot și au fost raportate în mass-media, ceea ce ar putea diminua încrederea publicului în procesul electoral. Deși nu a fost interzisă, transportarea alegătorilor la secțiile de votare a fost remarcată de observatorii MIOA în câteva cazuri. Mai mult, în câteva cazuri, alegătorii au fost văzuți făcând fotografii ale buletinelor de vot marcate, ceea ce ar putea indica asupra existenței încercărilor de influență necuvenită asupra alegătorilor.

Conduita generală la numărare a fost evaluată pozitiv de MIOA în toate, cu excepția a 4 din cele 100 de cazuri monitorizate. Evaluările negative s-au referit în primul rând la omiterea etapelor procedurale de către birouri, cum ar fi nedeterminarea numărului de buletine de vot emise prin numărarea semnăturilor în listele electorale (11 cazuri) și evitarea numărării numărului total de buletine de vot din urna staționară înainte de a le diviza pe concurenți (22 de cazuri). Într-o treime din cazuri monitorizate, validitatea buletinelor de vot contestate nu a fost decisă prin votul membrilor biroului. O serie de secții de votare au fost supraaglomerate și în trei cazuri observatorii nu au avut posibilitatea de a observa clar procesul. În timp ce observatorii naționali și cei ai candidaților au primit copii ale protocoalelor cu rezultate în aproape toate secțiile de votare monitorizate, rezultatele nu au fost afișate public, așa cum prevede legea, în 45 de cazuri de numărare monitorizate.

Birourile electorale au raportat rezultatele preliminare direct prin sistemul SAISE, iar CEC a început să publice rezultatele preliminare în direct pe site-ul său web la o oră după închiderea secțiilor, contribuind la sporirea transparenței. Procesul de totalizare a fost evaluat de observatorii MIOA ca fiind în general eficient, transparent și gestionat competent. Cu toate acestea, spațiile nepotrivite și încăperile mici utilizate pentru introducerea datelor au creat probleme atât la recepționarea materialelor, cât și la totalizarea acestora.

Potrivit poliției, au fost depuse 236 de sesizări cu privire la problemele din ziua alegerilor, inclusiv 21 de sesizări de afișaj al materialelor de campanie, 25 de sesizări de activitate de campanie în ziua alegerilor, 1 sesizare de deteriorare a materialelor electorale, 60 de sesizări privind transportarea organizată a alegătorilor, 15 sesizări despre bănuieli rezonabile de corupere a alegătorilor, 14 sesizări despre fotografierea buletinelor de vot de către alegători, 3 sesizări privind împiedicarea exercitării dreptului la vot, 3 sesizări de vot multiplu și 69 de cazuri de huliganism minor și altercații.

CEC a postat pe site-ul său web că a primit șapte reclamații legate de ziua alegerilor, inclusiv două sesizări despre activități de campanie în ziua alegerilor, o sesizare privind transportarea organizată a alegătorilor transnistreni și trei reclamații privind neregulile legate de procedurile de vot. Ultimele trei reclamații privind neregulile de vot au fost transmise către consiliile de circumscripție pentru examinare, iar altele – la poliție.

***Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
O traducere neoficială este disponibilă în limba de stat și în rusă.***

INFORMAȚII DESPRE MISIUNE ȘI RECUNOȘTIȚE

Chișinău, 12 iulie, 2021 - Această declarație privind constatările și concluziile preliminare este rezultatul unui efort comun ce implică Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO/ODIHR), Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE). Evaluarea a fost realizată pentru a stabili dacă alegerile au respectat angajamentele OSCE, obligațiile și standardele internaționale ale Consiliului Europei și alte obligații și standarde pentru alegerile democratice și legislația națională.

DI Ditmir Bushati (Albania) a fost numit de Președintele în exercițiu al OSCE în calitate de coordonator special și lider al misiunii OSCE de observare pe termen scurt. Dna Pia Kauma (Finlanda) a condus delegația AP OSCE. DI Stefan Schennach (Austria) a condus delegația APCE. DI David McAllister (Germania) a condus delegația PE. DI Tamas Meszerics (Ungaria) este șeful MOA ODIHR, desfășurată din 2 iunie. Fiecare dintre instituțiile implicate în această misiune internațională de observare a alegerilor a aprobat Declarația de principii din 2005 privind observarea internațională a alegerilor.

Prezenta declarație a constatărilor și concluziilor preliminare este prezentată înainte de finalizarea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, în parte, de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral, inclusiv numărarea, totalizarea și anunțarea rezultatelor, precum și gestionarea eventualelor reclamații sau contestații post-electorale. ODIHR va emite un raport final complet, ce va include recomandări pentru posibile îmbunătățiri, la aproximativ opt săptămâni după finalizarea procesului electoral. AP OSCE își va prezenta raportul la următoarea reuniune a Comitetului permanent în octombrie-noiembrie 2021. APCE își va prezenta raportul în cadrul sesiunii sale din septembrie 2021 la Strasbourg. PE va prezenta raportul său la reuniunea Comisiei pentru afaceri externe la 14 iulie 2021.

MOA ODIHR include 14 experți în capitală și 28 de observatori pe termen lung dislocați pe întreg teritoriul țării. În ziua alegerilor, au fost implicați 343 de observatori din 38 de țări, inclusiv 260 de observatori pe termen lung și pe termen scurt implicați de ODIHR, precum și o delegație de 63 de membri ai AP OSCE, o delegație de 24 de membri ai APCE și o delegație de 12 membri a PE. Deschiderea a fost observată în 134 de secții de votare și votul a fost observat în 1.235 de secții de votare în toată țara. Numărarea a fost observată în 117 secții de votare, iar totalizarea în 43 CEDC-uri.

Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor dorește să exprime recunoștință autorităților pentru invitația de a monitoriza alegerile, inclusiv Comisiei Electorale Centrale și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru asistență. Misiunea, de asemenea, își exprimă recunoștința față de alte instituții de stat, partide politice, mass-media și organizații ale societății civile și reprezentanților comunității internaționale pentru cooperarea acestora.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să recurgeți la următoarele contacte:

DI Tamas Meszerics, Șeful MOA ODIHR, Chișinău (+373 (0) 68 692 060);
Dna Katya Andrusz, Purtătoare de cuvânt, ODIHR (+48 609 522 266), sau
DI Oleksii Lychkovakh, Consilier electoral, ODIHR, Varșovia (+48 601 820 410);
DI Loic Poulan, AP OSCE, + 4560108963, loic@oscepa.dk;
DI Ivi-Triin Odrafs, APCE, +33607067773, ivi-triin.odrats@coe.int;
DI Tim Boden, PE, +324 98 983 324, timothy.boden@ep.europa.eu.

Adresa MOA ODIHR:

Hotelul Bristol Central Park, str. A. Pușkin 32, Chișinău

Telefon: +373 (022) 844 697

E-mail: office@odihr.md

Site web: <https://www.osce.org/odihr/elections/moldova/389342>